

УДК 005.591.6:640.43-022.51

Г. Т. П'ятницька,
 д. е. н., професор, професор кафедри менеджменту,
 Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ
 О. М. Григоренко,
 к. т. н., доцент, доцент кафедри інженерно-технічних дисциплін,
 Київський національний торговельно-економічний університет, м. Київ
 В. С. Найдюк,
 Генеральний директор, ПрАТ "Компанія "Київенергохолдинг", м. Київ

МЕТОДИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

G. Piatnytska,
 Doctor of Economics, Professor, Professor of Management Department,
 Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv
 O. Hryhorenko,
 Candidate of Technical Sciences (PhD), Associate Professor, Associate Professor of Engineering
 and technical disciplines Department, Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv
 V. Naidiuk,
 General Director, Kyivenergoholding, PJSC, Kyiv

METHODICAL AND PRACTICAL APPROACHES TO THE EVALUATION OF INNOVATIVE POTENTIAL OF THE CATERING TRADE' SMALL ENTERPRISES

Систематизовано наявні наукові підходи до визначення поняття "інноваційний потенціал". Виділено три групи дефініцій за ресурсним, результативним та комбінованим підходом до трактування сутності інноваційного потенціалу підприємства. Запропоновано авторську дефініцію поняття "інноваційний потенціал підприємства". Проведено аналіз різних методичних підходів до оцінювання інноваційного потенціалу підприємств. Встановлено те, як на практиці проводиться оцінювання інноваційного потенціалу на малих підприємствах ресторанного господарства в Україні. Визначено рівні інноваційного потенціалу генеральної сукупності малих та мікропідприємств ресторанного господарства України за джерелами покриття витрат протягом 2013—2015 рр. та по вибірці малих підприємств ресторанного господарства з різних регіонів країни. Запропоновано авторський підхід до оцінювання інноваційного потенціалу на підприємствах ресторанного господарства, що передбачає урахування галузевої специфіки найбільш частих інноваційних змін, а також ймовірність інновацій, що не потребують додаткових витрат. Охарактеризовано чинники, що впливають на інноваційний потенціал підприємств у сфері ресторанного господарства.

The existing scientific approaches to the definition of "innovative potential" are systematized. Three groups of definitions that distinguished by approaches (resource, effective and combined) to the interpretation of the essence of enterprise innovative potential are highlighted. The author's definition of the concept of "innovative potential of the enterprise" is proposed. The analysis of various methodical approaches to the evaluation of enterprises innovative potential is conducted. It is established how in practice the evaluation of innovative potential at small catering enterprises in Ukraine is carried out. The levels of innovative potential of a general set of Ukrainian catering small and microenterprises by sources of expenses covering during 2013—2015 and a sample of small catering enterprises from different regions of the country are determined. The author's approach to the assessment of innovative potential at catering enterprises is proposed. It involves taking into account the industry specificity of the most frequent innovational changes and the probability of innovations that do not require additional expenses. The factors that impact to the innovative potential of catering trade enterprises are described.

Ключові слова: інноваційний потенціал, стратегія інноваційного розвитку, методика оцінювання, ресторанне господарство, малі підприємства, ресурсний, результативний, комбінований підходи, сільськогосподарська сировина.

Key words: innovative potential, strategy of innovation development, methodology of evaluation, catering trade, small enterprises, resource, effective, combined approaches, agricultural raw materials.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

З початком прояву та подальшого розвитку на ринку нецінової конкуренції, коли щоб утримати або зміцнити наявну конкурентну позицію підприємство повинно вдаватися до різного роду інновацій, зросла

значущість інноваційного потенціалу. Залежно від рівня інноваційного потенціалу підприємство може впроваджувати ті чи інші інновації, визначати стратегічну цільову установку щодо свого інноваційного розвитку тощо.

Таблиця 1. Систематизація наукових підходів до визначення поняття "інноваційний потенціал"

Автор(и) / джерело	Інноваційний потенціал – це:
<i>1-а група дефініцій – ресурсний підхід</i>	
А. Гриньов [7]	сукупність усіх наявних матеріальних і нематеріальних активів підприємства, що використовуються в процесі здійснення інноваційної діяльності
Г. Форсман [33]	необхідні можливості, що дозволяють фірмі інновації
В. Гурочкіна [9]	1) здатність до зміни, покращання, прогресу, джерело розвитку; 2) основні потенційні можливості підприємства щодо здійснення інноваційного розвитку
І. Яненкова, Н. Бабкова-Пилипенко [30]	органічне поєднання наявних і потенційних ресурсів, можливостей і здатностей, що забезпечують інноваційний розвиток підприємства
О. Гук та ін. [8]	сукупність інноваційних ресурсів, реалізація яких сприяє покращанню й оптимізації виробництва, дає можливість упроваджувати та створювати інновації для досягнення стратегічних конкурентних переваг підприємства
<i>2-а група дефініцій – результативний підхід</i>	
Д. Андріанов [1]	міра готовності організації (підприємства) виконувати завдання, які забезпечують досягнення поставленої інноваційної цілі
П. Завлін та ін. [13]	міра готовності організації (підприємства) реалізувати інноваційний проект або програму інноваційних перетворень, генерувати і впроваджувати інновації
О. Богма [2]	можливості реального використання ресурсів підприємства на практиці з метою реалізації конкретних інноваційних проектів
Р. Завіслак, А. Алвес та ін. [39]	здатність поглинати, адаптувати та трансформувати наявну технологію в конкретні управлінські, операційні та транзакційні рутини, які можуть привести фірму до досягнення прибутку Шумпетера, тобто інновації
О. Шилова, С. Чермошнцева [28]	сукупність процесів, пов'язаних із здійсненням інноваційної діяльності в поточному й стратегічному періодах, що вимагають залучення як традиційних ресурсів, так і інноваційних, які використовуються для забезпечення інноваційного шляху розвитку підприємства, у результаті чого створюється система нововведень або окремі інновації різного рівня
<i>3-я група дефініцій – комбінований або ресурсно-результативний підхід</i>	
Т. Янковець [31]	те, що з одного боку, інтегрує в собі ресурси, а з іншого – дає поштовх до їх розвитку у подальшому.
О. Іванілова [12]	те, що стоїть на стику реальності, яка його характеризує, і майбутності, яка його визначає і в той самий час визначається ним самим
О. Якименко [29]	1) складна багатокomпонентна динамічна система, яка є важливою умовою економічного розвитку підприємства; 2) ядро всього потенціалу підприємства; 3) здатність та приховані можливості розвитку інноваційної діяльності підприємства з урахуванням розвитку системи факторів та умов, необхідних для їх втілення
І. Новікова [19]	цілеспрямована комбінація інноваційних ресурсів та каталізаторів, які роблять можливим використання цих ресурсів для досягнення цілей інноваційної діяльності, підвищення рівня конкурентоспроможності та стратегічного успіху підприємства. При цьому інноваційні ресурси підприємства визначаються як детермінанти, що визначають здатність системи до інноваційної діяльності та виступають її джерелами (кадрові, науково-технічні, виробничо-технологічні, фінансово-економічні). Каталізатори – умови, що забезпечують оптимальне використання інноваційних ресурсів для досягнення стратегічних цілей підприємства та прискорюють трансформацію інноваційних ідей в інноваційні продукти та процеси
М. Данько [10]	сукупність елементів, необхідних для вирішення певних виробничих проблем, і готовності суб'єкта господарювання до їх вирішення
О. Вікарчук [5]	складна система показників, яка характеризується цілеспрямованою активністю. До формування інноваційного потенціалу як системи входять такі показники: інноваційні ресурси, інноваційна активність менеджменту, інноваційні комунікаційні мережі, зв'язки між складовими системами, результат використання інноваційного потенціалу

Джерело: авторська розробка.

Зазначене вище свідчить про актуальність вирішення проблем, пов'язаних з оцінюванням інноваційного потенціалу різних за розміром підприємств у різних сферах економічної діяльності (у т.ч. у ресторанному господарстві (РГ), де переважна більшість підприємств є малими).

Інноваційний потенціал підприємства — не стала величина. Вона змінюється внаслідок впливу факторів як зовнішнього, так і внутрішнього середовища підприємства. А тому практикам необхідні чіткі методичні рекомендації щодо того, як саме доцільно проводити оцінювання інноваційного потенціалу підприємства та відстежувати динаміку його рівня, щоб у подальшому приймати зважені та науково обгрунтовані рішення щодо стратегічних перспектив його інноваційного розвитку.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Різні аспекти, пов'язані з визначенням сутності та складових інноваційного потенціалу, індикаторів для його оцінювання вивчали як іноземні, так і вітчизняні науковці. Серед них: П. Десруель, Д. Непельский, Г. Форсман, А. Мазаракі, Й. Петрович, І. Яненкова та інші [1; 2; 5—10; 15; 16; 19; 20; 23; 27—33; 39 та ін.]. Деякі питання щодо оцінювання інноваційного потенціалу сфери готельно-ресторанного бізнесу, інноваційних ресторанів, а також генеральної сукупності підприємств ресторанного господарства України у розрізі їх типів та розмірів були висвітлені як у наших попередніх наукових дослідженнях [24; 25 та ін.], так і дослідженнях інших науковців [3; 4; 35 та ін.]. Водно-

Таблиця 2. Порівняння високого та низького рівнів інноваційного потенціалу на прикладі підприємств ресторанного господарства за елементами його структури *

Елементи структури інноваційного потенціалу	Рівень інноваційного потенціалу	
	Високий	Низький
Організаційна структура	Лінійно-функціональна з елементами програмно-цільових організаційних утворень (інноваційних проєктів), матричні та мережеві структури	Лінійна, лінійно-функціональна
Технологія виробництва / обслуговування	Гнучкі, автоматизовані, фактороощадні, клієнтоорієнтовані та т.п.	Спеціалізоване обладнання для масового виробництва та обслуговування **
Організація праці	З високим рівнем сполучення операцій і професій, заохочується творчість при виконанні завдань, яка сприятиме покращанню іміджу підприємства та /або вирішенню складних проблем	Індивідуальна, поопераційна, регламентована
Оплата праці	Почасово-преміальна, бригадна з урахуванням особистого вкладу кожного працівника	Індивідуальна, підрядна
Переміщення персоналу (або ротация кадрів)	Можливість горизонтальних і вертикальних переміщень згідно з завданнями, що вирішуються, створення тимчасових бригад / груп для реалізації інноваційних проєктів	Мінімальна, в основному за ієрархічною градацією
Психологічний клімат	Налаштування на пошук як оперативних, так і стратегічних рішень, як у межах свого робочого місця, так і поза ним. Стимулювання розвитку інноваційного клімату в колективі, заохочення інноваційної активності	Налаштування на вирішення поточних завдань у межах свого робочого місця
Стиль управління	Делегування повноважень, що забезпечує високий ступінь залучення персоналу до процесу прийняття рішень, розробки нових ідей	Авторитарний, мінімум делегування повноважень, жорсткий контроль за виконанням
Система інформування персоналу	Докладне інформування про діяльність підприємства в цілому, проблеми та завдання його інноваційного розвитку	Оперативна інформація про виконання планових завдань певним підрозділом підприємства

Примітки: * Авторська розробка за результатами власних досліджень та даними аналізу наукових публікацій інших науковців [3; 4; 14—16; 20; 35 та ін.].

** Обслуговування без застосування інноваційних підходів та рішень типу впровадження формату "free flow" ("вільного руху"), інтерактивного електронного меню тощо.

час варто наголосити, що наукові пошуки найбільш зручних для застосування на практиці методичних підходів щодо оцінювання інноваційного потенціалу, які б забезпечували належну інформаційну базу для прийняття обґрунтованих стратегічних рішень щодо інноваційного розвитку підприємств, залишаються актуальними і нині. При цьому для малих за розміром підприємств з незначною кількістю персоналу проблема удосконалення процедури оцінювання інноваційного потенціалу (особливо для тих з них, які обрали та прагнуть ефективно реалізувати стратегію інноваційного розвитку, у т.ч. такі, що розміщуються у сільській місцевості) стоїть більш гостро, ніж для всіх інших.

Мета цього дослідження полягає у розробці методичних рекомендацій щодо оцінювання інноваційного потенціалу на малих підприємствах РГ. Для досягнення мети поставлені такі завдання: 1) провести аналіз наявних методичних підходів та індикаторів для оцінювання інноваційного потенціалу з апробацією деяких з них на прикладі діючих в Україні малих підприємств РГ; 2) визначити переваги та недоліки сучасної практики оцінювання інноваційного потенціалу на підприємствах РГ.

У ході дослідження будуть використані методи: системного аналізу, порівняння, експертного оцінювання, статистичної обробки даних та анкетного опитування. Інформаційною ба-

зою дослідження стануть: наукові публікації іноземних та вітчизняних науковців з проблематики, що прямо чи опосередковано пов'язані з оцінюванням інноваційного потенціалу підприємств; дані Держаної служби статистики України; фінансово-господарська звітність діючих в Україні малих підприємств РГ; дані експертного оцінювання та анкетного опитування.

Основні результати дослідження. Загальновідомо, що вперше у науковому обігу поняття "інноваційний потенціал" застосував К. Фрімен [34], який запропонував розуміти під ним своєрідний чинник, що забезпечує зростання економічної системи завдяки різним нововведенням. У наш час є декілька наукових підходів до визначення суті інноваційного потенціалу підприємства. Проведена систематизація цих підходів дозволяє об'єднати їх у три основні групи (табл. 1).

Показники, що характеризують рівень інноваційного потенціалу підприємства та його зміну у часі є дуже важливими у процесі стратегічного управління інноваційним розвитком будь-якого підприємства. Результати проведеного нами аналізу низки наукових публікацій [1; 5; 6—8; 14—16; 19; 20; 23; 28—33; 36—38 та ін.] свідчать, що рівень інноваційного потенціалу підприємства достатньо часто оцінюють або як "низький", або як "високий" залежно від

особливостей елементів його структури. Серед цих елементів виділяють: оргструктуру підприємства; технологію виробництва та/ або обслуговування; стиль управління; організацію та оплату праці; систему інформування персоналу; переміщення персоналу (або ротація кадрів); психологічний клімат, що створюється та регулюється на підприємстві для забезпечення ефективної роботи (табл. 2).

Застосування методики оцінювання інноваційного потенціалу за елементами його структури, що наведені у таблиці 2, є, на наш погляд, достатньо простим, але фактично тільки з якісної точки зору дозволяє судити про рівень інноваційного потенціалу. Це, у свою чергу, може призводити до похибок у прийнятті стратегічних рішень щодо інноваційних змін на підприємстві.

Дещо інший (більший комплексний) підхід до оцінювання інноваційного потенціалу запропонували Л. Мартюшева та В. Калишенко [17]. Спираючись на дослідження названих науковців, а також беручи до уваги дані таблиці 1 констатуємо, що досить часто вчені пропонують визначати рівень інноваційного потенціалу через призму оцінювання його складових, а саме: матеріально-технічних, кадрових, інтелектуальних та інформаційних ресурсів, а також так званої ринкової складової.

Матеріально-технічні ресурси визначають техніко-технологічну базу інноваційного потенціалу, впливають на масштаби та темпи інноваційної діяльності на підприємстві. Однак оскільки формування інноваційного потенціалу може бути ускладнено труднощами, пов'язаними з отриманням певних матеріально-технічних ресурсів, сучасні підприємства (особливо в умовах економічної кризи) повинні, передусім, орієнтуватися на створення нематеріаломістких нововведень. Така орієнтація дає змогу максимально комплексно використовувати наявну сировинну базу, проводити утилізацію відходів відповідно до екологічних вимог, що висуває суспільство до виробників, тощо.

Кадрова складова інноваційного потенціалу може характеризуватися такими показниками, як загальна чисельність працівників, зайнятих у науково-дослідних та дослідно-конструкторських роботах на підприємстві, структурний розподіл чисельності персоналу за видами діяльності, за кваліфікаційними групами тощо. Рівень інтелектуальної складової інноваційного потенціалу варто визначати на основі розрахунку сукупності показників/ коефіцієнтів. Це показники: плинності високо кваліфікованих працівників; питомої ваги інженерно-тех-

нічного персоналу і науковців на підприємстві; освітнього рівня персоналу; винахідницької (раціоналізаторської) активності, що розраховується за формулами:

$$P_{BA} = \frac{K_B}{N} \quad (1), \text{ або: } P_{BA} = \frac{K_B}{N_{ITPH}} \quad (2),$$

де K_B — кількість винаходів (рацпропозицій) або інноваційних ідей на підприємстві; N_{ITPH} та N — чисельність інженерно-технічного персоналу і науковців на підприємстві та загальна чисельність працюючих відповідно.

У якості показників рівня інформаційної складової інноваційного потенціалу підприємства використовують такі, як, по-перше, коефіцієнт повноти інформації, що розраховується за формулою:

$$k_{PI} = \frac{OI_{PP}}{OI_{UP}} \quad (3),$$

де OI_{PP} та OI_{UP} — обсяг інформації, що є в розпорядженні особи (працівника), яка приймає рішення щодо інновацій та обсяг інформації, необхідної для ухвалення обґрунтованого рішення, відповідно; по-друге, коефіцієнт точності інформації, що розраховується за формулою:

$$k_{TI} = \frac{OI_P}{OI_{PP}} \quad (4),$$

де OI_P — обсяг релевантної інформації; по-третє, коефіцієнт суперечливості інформації, що розраховується за формулою:

$$k_{CI} = \frac{KHC_{UP}}{KHC} \quad (5),$$

де KHC_{UP} та KHC — кількість незалежних свідчень на користь ухвалення рішення щодо інновацій і загальна кількість незалежних свідчень у сумарному обсязі релевантної інформації, відповідно.

Оцінка ринкової складової інноваційного потенціалу може бути здійснена за допомогою методу SWOT-аналізу, згідно якого фактори ринкового середовища і фактори, що визначають внутрішнє середовище підприємства, поділяють на дві групи. Для зовнішнього середовища — ринкові можливості та загрози для інноваційних змін (інноваційного розвитку підприємства); для підприємства — сильні та слабкі сторони його інноваційної діяльності (у т.ч. у тій її частині, що пов'язана з впровадженням менеджерських новацій). Зауважимо, що деякі науковці [18; 25 та ін.] запропонували вплив кожного з факторів (як зовнішнього середовища, так і внутрішнього) на інноваційний шлях розвитку підприємства оцінювати за допомогою так званих коефіцієнтів упевненості, що виміряються за шкалою від -1 до +1. Кожний з

Таблиця 3. Оцінювання рівня інноваційного потенціалу малих і мікропідприємств ресторанного господарства України за джерелами покриття витрат у 2013–2015 рр.

Показники	Малі підприємства РГ			З них мікропідприємства РГ		
	2013	2014	2015	2013	2014	2015
Власний капітал, млн грн	1622,0	1375,8	-243,3	692,3	687,5	-462,6
Необоротні активи, млн грн	2574,0	2699,2	2089,6	1149,4	1325,1	1250,2
Власні обігові кошти (ВОК), млн грн	-952,0	-1323,4	-2332,9	-457,1	-637,6	-1712,8
Довгострокові кредити та позикові кошти (ДК), млн грн	704,4	869,6	867,1	256,0	287,1	393,5
Короткострокові кредити та позикові кошти (КК), млн грн	1953,9	2398,5	3638,3	1018,2	1124,0	2295,3
Надлишок (+) або нестача (-) для покриття витрат, млн грн:						
ВОК	-1509,4	-1931,4	-3161,7	-696,5	-893,1	-2019,4
ВОК + ДК	-805,0	-1061,8	-2294,6	-440,5	-606,0	-1625,9
ВОК + ДК + КК	1148,9	1336,7	1343,7	577,7	518,0	669,4
Рівень інноваційного потенціалу	низький	низький	низький	низький	низький	низький

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [11, с. 369–374]. Дані за 2014–2015 рр. без урахування АР Крим, м. Севастополь та зони проведення антитерористичної операції у Донецькій і Луганській областях.

факторів розглядається як свідчення "за" чи "проти" можливості розвитку інноваційним шляхом: можливості, надані ринком, і сильні сторони підприємства — це свідчення "за", що оцінюються від 0 до +1, а ринкові загрози і слабкі сторони підприємства — це свідчення "проти", що оцінюються від 0 до -1. Значення коефіцієнта впевненості відображає ступінь впевненості в тому, що вплив вимірюваного ним фактора збільшує (+) чи зменшує (-) можливості розвитку підприємства на основі інновацій (у т.ч. таких, що реалізуються у його системі менеджменту).

Варто відзначити, що розрахунок вищезазначених показників, що характеризують інноваційний потенціал підприємства через призму різних ресурсів та ринкових можливостей і загроз потребує налагодження на підприємстві збору спеціальних даних. Як показало проведене нами у 2017 р. на 30 малих підприємствах РГ України опитування керівників / менеджерів, подібна методика є занадто часо- та працемісткою. Крім того, розрахунок частини показників ґрунтується на експертних оцінках та в ній чітко не відображені фінансові можливості підприємства щодо реалізації інноваційних змін та впровадження інновацій. Зазначені слабкі місця свідчать про низьку привабливість застосування цієї методики для оцінювання інноваційного потенціалу малих підприємств РГ. Зауважимо, що жодне з малих підприємств РГ, керівники / менеджери яких брали участь в опитуванні перманентно не відстежувало до нині зміни у своєму інноваційному потенціалі, хоча на 17 (або майже 57 %) з них збирається та аналізується інформація щодо того, як змінюються обсяги товарообороту при внесенні змін у меню, як часто купують нововведені до асортименту страви та / або напої. Серед основних причин не проведення оціню-

вання інноваційного потенціалу менеджери підприємств РГ назвали, по-перше, незнання інструментарію та методик, за допомогою яких це можна робити швидко та з користю для управління розвитком підприємства (93 % опитаних); по-друге, брак часу та / або коштів, щоб займатися цим самостійно без спеціального програмного забезпечення або долучення до цього фахівців зі сторони (80 % опитаних).

Більш привабливою для малих за розміром підприємств РГ вважаємо методику, яку розробили О. Маслак та Л. Квятковська [18]. Вони запропонували розрізняти та оцінювати інноваційний потенціал підприємств і визначати стратегію їх інноваційного розвитку спираючись на інформацію про джерела покриття витрат. Відповідно до їх методики, якщо підприємство має високу забезпеченість власними ресурсами та може реалізувати стратегію інноваційного розвитку без зовнішніх запозичень, то воно має високий рівень інноваційного потенціалу; якщо на підприємстві нормальна фінансова забезпеченість виробництва необхідними ресурсами, але для ефективного залучення нових технологій до господарського обороту необхідне використання деякого обсягу позикових засобів, то інноваційний потенціал має середній рівень; за умови задовільної фінансової підтримки поточних виробничих запасів і витрат, але коли для реалізації стратегії інноваційного розвитку підприємству потрібне залучення значних фінансових коштів із зовнішніх джерел, рівень інноваційного потенціалу визначається як низький; у випадку дефіциту або відсутності джерел формування витрат рівень інноваційного потенціалу є нульовим. Варто відзначити, що хоча методика Маслак — Квятковської фактично відображає виключно фінансове забезпечення внутрішнього потенціалу підприємства з точки зору його

Таблиця 4. Динаміка рівнів інноваційного потенціалу по вибірці малих підприємств ресторанного господарства України за джерелами покриття витрат у 2013–2015 рр.

Назва підприємства	Роки	Надлишок (+) або нестача (-) для покриття витрат, <i>тис. грн</i>			Рівень інноваційного потенціалу
		<i>ВОК</i>	<i>ВОК+ДК</i>	<i>ВОК+ДК+КК</i>	
1. ПрАТ «Ресторан «Градецький», м. Чернігів	2013	-6589,5	-6589,5	477,0	низький
	2014	-6343,1	-6343,1	101,4	низький
	2015	-6146,2	-6146,2	295,3	низький
2. ТОВ «Барсуку», м. Київ	2013	-167,7	-167,7	41,5	низький
	2014	-180,2	-180,2	59,5	низький
	2015	-197,4	-197,4	118,4	низький
3. КП Громадського харчування «Автовокзал», м. Київ	2013	60,9	60,9	106,2	високий
	2014	87,1	87,1	139,1	високий
	2015	24,6	24,6	120,2	високий
4. ТОВ «Гастророк», м. Київ	2013	-517,7	-517,7	146,7	низький
	2014	-869,8	-869,8	753,9	низький
	2015	-902,5	-902,5	121,5	низький
5. «Підприємство громадського харчування шкільних їдалень Галицького району», м. Львів	2013	-96,6	-96,6	289,1	низький
	2014	-88,7	-88,7	253,9	низький
	2015	-103,5	-103,5	631,9	низький
6. ТОВ «КРАБСБУРГЕР», м. Київ	2013	-	-	-	-
	2014	-129,2	-129,2	101,4	низький
	2015	-305,2	-305,2	224,4	низький
7. «Львівське комунальне підприємство громадського харчування школярів Личаківського району», м. Львів	2013	-	-	-	-
	2014	-139,3	-139,3	52,5	низький
	2015	-231,9	-231,9	210,7	низький
8. ТОВ «Канале», м. Київ	2013	-385,7	-385,7	120,4	низький
	2014	-213,2	-213,2	304,6	низький
	2015	-416,9	-416,9	189,7	низький
9. ТОВ «Риболов-2014», м. Київ	2013	-	-	-	-
	2014	469,9	469,9	1141,0	високий
	2015	-174,2	-174,2	358,1	низький
10. ПрАТ «Комбінат громадського харчування «Новий Чернігів», м. Чернігів	2013	-1682,2	88,0	556,7	середній
	2014	694,0	2605,4	2999,3	високий
	2015	880,6	3114,1	3171,2	високий

Джерело: розраховано В. Найдюком за даними звітності підприємств, що знаходяться у вільному доступі різних інформаційних джерел [3, с. 230–257; 21; 22]. Символ "-" свідчить про відсутність необхідних даних (або доступу до них) для проведення відповідних розрахунків.

можливостей впроваджувати інновації, що потребують певних витрат, вона достатньо чітко дає можливість зрозуміти, наскільки фінансово спроможним є підприємство, щоб ефективно реалізувати стратегію інноваційного розвитку. Тому, користуючись саме цією методикою пропонуємо провести оцінювання інноваційного потенціалу як по всій генеральній сукупності малих та мікропідприємств РГ України протягом 2013–2015 рр. (табл. 3), так і по вибірці малих підприємств РГ (табл. 4). Це дозволить, з одного боку, побачити загальногалузеву ситуацію з інноваційним потенціалом малих підприємств РГ, а з іншого з'ясувати наскільки галузеві тенденції розповсюджуються на діяльність та розвиток кожного окремо взятого підприємства.

Впродовж 2013–2015 рр., як свідчать дані табл. 3, переважна більшість малих, у т.ч. мікропідприємств РГ України мали низький рівень інноваційного потенціалу за джерелами покриття витрат. Особливо негативною ситуація була у 2015 р., коли власний капітал по гене-

ральній сукупності цих підприємств взагалі мав від'ємне значення. Причиною цього стали загальноекономічні складності та геополітичні проблеми, що дуже негативно впливали на розвиток підприємств РГ фактично з початку 2014 р. Посилення ринкових загроз призвело до того, що багато малих підприємств РГ України стали збитковими, втратили свій власний капітал та почали жити у борг або взагалі були змушені піти з ринку. У зв'язку з цим впродовж 2014–2015 рр. на ринку послуг РГ України переважна більшість малих підприємств навіть і не намагалася впроваджувати якісь радикальні інновації, а якщо і вдавалася до інноваційних змін, то вони стосувалися так званих модифікаційних інновацій (наприклад, незначні зміни в асортименті продукції, технологіях приготування страв та напоїв, системі управління підприємством тощо).

Варто зауважити, що за даними таблиці 4, не всі малі підприємства РГ протягом 2013–2015 рр. мали низький інноваційний потенціал за джерелами покриття витрат. Такі підприєм-

ства, як ПрАТ "Комбінат громадського харчування "Новий Чернігів", КПГромадського харчування "Автовокзал" та до 2015 р. ТОВ "Риболов-2014" цілком були спроможні реалізувати стратегію інноваційного розвитку без будь-яких зовнішніх запозичень. Водночас всі інші малі підприємства РГ дослідженої вибірки, що мали низький рівень інноваційного потенціалу у 2013—2015 рр. і у деяких з яких він навіть мав тенденцію до погіршення, для реалізації стратегії інноваційного розвитку потребували значних фінансових коштів із зовнішніх джерел. У зв'язку з цим вони могли орієнтуватися лише на реалізацію стратегії послідовників інноваційного розвитку, що передбачає освоєння поліпшуваних технологій.

Відаючи належне методиці оцінювання рівня інноваційного потенціалу за джерелами покриття витрат вважаємо, що в ній ніяким чином не враховуються потенційні можливості підприємств до інноваційних змін, що не потребують додаткових витрат, не береться до уваги специфіка найбільш ймовірних інноваційних змін залежно від сфери економічної діяльності підприємства. Так, наприклад, на підприємствах РГ основні зміни часто пов'язані з продуктовими інноваціями. При цьому зміни у меню можуть бути кардинальними, але загальні витрати на сировину для їх виробництва залишаються на тому ж рівні, що були і до продуктових нововведень (або навіть можуть стати меншими). Це саме може стосуватися і процесу обслуговування, коли, наприклад, завдяки вирішенню проблеми так званих "вузьких" місць у процесі обслуговування збільшується пропускна спроможність роздаткових ліній тощо. Для виміру потенційних вигід від зазначених інноваційних змін на підприємствах РГ пропонуємо використовувати коефіцієнт віддачі витрат від запровадження продуктової(их) та / або процесової(их) інновації(й) (RoPDE) за формулою:

$$RoPDE = \frac{(GP_i - PDE)}{PDE} \quad (6),$$

та показник відхилення (англ. deviation) віддачі витрат до інноваційних змін та після (D) за формулою:

$$D = \frac{(GP - C)}{C} - RoPDE \quad (7),$$

де GP та GP_i (gross profit after innovation) — валовий прибуток підприємства до та після інноваційних змін відповідно, тобто різниця між чистим доходом та собівартістю до та після продуктових та / або процесових інновацій;

PDE (product or / and process development expense) — витрати, що включають такі, що були пов'язані з розвитком продукту та / чи процесу (або витрати на продуктові та / або процесові інновації); C — витрати до інноваційних змін.

Тоді за результатами розрахунків з використанням формул (6) та (7) на підприємствах РГ можна робити такі висновки щодо рівня їх інноваційного потенціалу:

— якщо $RoPDE > 1$ та $D < 0$, то підприємство має високий рівень інноваційного потенціалу;

— якщо $0 < RoPDE < 1$ та $D < 0$, то підприємство має середній рівень інноваційного потенціалу;

— якщо $0 < RoPDE < 1$, але $D > 0$, то на підприємстві низький рівень інноваційного потенціалу;

— якщо $RoPDE < 0$ та $D > 0$, то на підприємстві нульовий рівень інноваційного потенціалу.

На сам кінець наголосимо, що на інноваційний потенціал підприємств РГ (передусім, малих за розміром) суттєво може вплинути фактор подорожчання або неможливості придбання (через неврожай і т.п.) сільськогосподарської сировини та продукції харчової промисловості, з якої виготовляються страви та / або напої. Це обмежує ресурсні можливості підприємств РГ, стаючи на заваді впровадженню тих чи інших продуктових інновацій, що могли б привабити нових споживачів та / або збільшити частоту користування послугами РГ серед вже наявних. З одного боку, негативно, а з іншого — позитивно може вплинути на розвиток інноваційного потенціалу підприємств РГ фактор загальноекономічного спаду, що у т.ч. спричиняє зменшення реальних доходів населення. Негатив полягає у тому, що зростає ризик втрат від "дорогих" (тобто витратомістких) інновацій, що можуть не сподобатися у першу чергу постійним відвідувачам підприємства РГ, а позитив полягає у тому, що за наявності на підприємстві РГ належного інтелектуального капіталу активізується генерування інноваційних ідей, спрямованих на утримання або навіть збільшення доходів за рахунок інновацій, що сприяють зменшенню загального обсягу витрат на підприємстві. Негативно позначається на інноваційному потенціалі підприємств РГ і низька кваліфікація персоналу, нездатність працівників до саморозвитку, погане ставлення до будь-яких інноваційних змін (прямий та прихований супротив інноваційному розвитку).

ВИСНОВКИ

Підводячи підсумки проведеного дослідження констатуємо, що нині є декілька основних підходів до визначення сутності поняття "інноваційний потенціал підприємства": ресурсний; результативний та комбінований або ресурсно-результативний. На наш погляд, під інноваційним потенціалом підприємства варто розуміти сукупність його ресурсів та можливостей, що дозволяють впроваджувати різні інновації, реалізувати стратегію інноваційного розвитку та / або займатися інноваційною діяльністю, досягаючи поставлених цільових установок щодо інноваційних змін на підприємстві. Проведений аналіз наукових підходів до оцінювання інноваційного потенціалу дозволив встановити, що деякі з них важко застосовувати на малих підприємствах РГ через брак людських та часових ресурсів. Крім того, деякі з них не дозволяють судити про фінансову спроможність підприємств РГ щодо реалізації тих чи інших інноваційних змін (наприклад, щодо впровадження затратних радикальних інновацій). Проведене опитування керівників / менеджерів малих підприємств РГ України показало, що до нині на них перманентно не відстежуються зміни у інноваційному потенціалі. Водночас виявлено, що за джерелами покриття витрат малі, у т.ч. мікропідприємства РГ України мали низький рівень інноваційного потенціалу протягом 2013—2015 рр. Встановлено також, що у генеральній сукупності малих підприємств РГ були і такі, рівень інноваційного потенціалу яких був високим, а отже, вони цілком були спроможні реалізувати стратегію інноваційного розвитку без будь-яких зовнішніх запозичень. Запропонована авторська методика оцінювання інноваційного потенціалу на підприємствах РГ за віддачею витрат від запровадження продуктової(их) та / або процесової(их) інновації(й) та відхиленням віддачі витрат до та після інноваційних змін. Ця методика дозволить при оцінюванні інноваційного потенціалу зважати на те, що його реалізація може не вимагати від підприємства додаткового фінансового забезпечення, а, навпаки, навіть сприятиме економії на витратах. Обґрунтовано, що ряд чинників можуть негативно впливати на інноваційний потенціал підприємств РГ. Це, зокрема, обмежений доступ і / або подорожчання сільськогосподарської сировини та продукції харчової промисловості, низька кваліфікація працівників та опір інноваційним змінам.

Вважаємо, що отримані дані можуть бути у подальшому використані для проведення до-

сліджень, присвячених проблематиці управління формуванням та розвитком інноваційного потенціалу підприємств різних сфер економічної діяльності, а також генеруванню стратегій інноваційного розвитку, передусім, для підприємств у сфері ресторанного господарства.

Література:

1. Андрианов Д.С. Сущность и структура инновационного потенциала организации / Д.С. Андрианов // Академия управления "ТИС-БИ". — 2006 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.tisbi.ru/science/vestnik/2006/issue4/Econom2.html>
2. Богма О.С. Сутьність інноваційного потенціалу підприємства / О.С. Богма // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки. — 2011. — № 1. — С. 12—15.
3. Борисова О.О. Інноваційний розвиток системи економічної безпеки підприємств сфери ресторанного бізнесу: дис. ... канд. екон. наук: 21.04.02 / О.О. Борисова; Вищий навчальний заклад "Університет економіки та права "КРОК". — Київ, 2017. — 264 с.
4. Бурій С.А. Інноваційний потенціал у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризму / С.А. Бурій // Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. — 2014. — № 5, Т. 2. — С. 201—205.
5. Вікарчук О.І. Інноваційний потенціал: основа розробки стратегії розвитку підприємства / О.І. Вікарчук // Вісник ХНПІ. — Харків: НТУ "ХПІ" — 2009. — № 8. — С. 136—143.
6. Воронжак П.В. Організаційні та економічні інструменти стратегії інноваційного розвитку промислового підприємства: дис. к-та екон. наук: 08.00.04. / П.В. Воронжак; Одеський національний політехнічний університет. — Одеса, 2016. — 287 с.
7. Гриньов А.В. Оцінка інноваційного потенціалу підприємства / А.В. Гриньов // Проблеми науки. — 2003. — № 12. — С. 12—17.
8. Гук О.В. Інноваційний потенціал як інструмент забезпечення інноваційного розвитку підприємства / О.В. Гук, О.С. Дейнека, Р.І. Лексін // Глобальні та національні проблеми економіки. — 2016. — Вип. 14. — С. 348—351.
9. Гурочкіна В.В. Інноваційний потенціал підприємств: сутність та система захисту / В.В. Гурочкіна // Економіка: реалії часу. — 2015. — № 5 (21). — С. 51—57.
10. Данько М. Інноваційний потенціал у промисловості України / М. Данько // Економіст. — 2007. — № 10. — С. 23—34.
11. Діяльність суб'єктів великого, середнього, малого та мікропідприємництва 2015: стат.

зб. / Держ. служба статистики України. — К.: ТОВ "Видавництво "Консультант", 2016. — 514 с.

12. Іванілова О.А. Методологічні підходи до підвищення ефективності виробництва на інноваційній основі / О.А. Іванілова // Ефективна економіка. — 2011. — № 8. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=667>.

13. Инновационный менеджмент: Справ. пос. / Под ред. П.Н. Завлина, А.К. Казанцева, Л.Э. Миндели; 2-е изд., перер. и доп. — М.: Центр исследований и статистики науки, 1998. — 567 с.

14. Касс М.Е. Формирование стратегии инновационного развития предприятия на основе управления нематериальными активами: монография / М.Е. Касс. — Н. Новгород: ННГАСУ, 2011. — 159 с.

15. Левченко Ю.Г. Сутність та складові інноваційного потенціалу підприємства / Ю.Г. Левченко // Наукові праці НУХТ. — 2012. — № 43. — С. 57—61.

16. Мазаракі А.А. Інноваційний потенціал України: монографія / А.А. Мазаракі, Т.М. Мельник, В.В. Юхименко, В.М. Костюченко, Л.П. Кудирко [та ін.]; за заг. ред. А.А. Мазаракі — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. — 592 с.

17. Мартюшева Л.С. Інноваційний потенціал підприємства як об'єкт економічного дослідження / Л.С. Мартюшева, В.О. Калишенко // Фінанси України. — 2002. — № 10. — С. 61—66.

18. Маслак О.І. Система показників оцінки інноваційного потенціалу промислового підприємства / О.І. Маслак, Л.А. Квятковська // Ефективна економіка. — 2010. — № 9 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?option=1&iid=298>

19. Новікова І.В. Інноваційний потенціал підприємства: оцінка та фінансово-інвестиційне забезпечення розвитку (за матеріалами підприємств алмазно-інструментального виробництва України): автореферат дис. к-та ек. наук: 08.06.01 / І.В. Новікова; КНЕУ. — К., 2003 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://referatu.net.ua/referats/7569/151162>

20. Омельчак Г.В. Концептуальні основи розвитку інноваційного потенціалу підприємств / Г.В. Омельчак // Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. — 2014. — № 2. — С. 113—118.

21. Офіційний сайт Агентства з розвитку інфраструктури фондового ринку України (Stock market infrastructure development agency of Ukraine) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://smida.gov.ua/>

22. Офіційний сайт Львівської міської адміністрації [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://city-adm.lviv.ua/lmr/utilities>

23. Петрович Й.М. Інноваційний потенціал управління організацією: монографія / Й.М. Петрович, Л.М. Прокопишин-Рашкевич // Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. — 184 с.

24. П'ятницька Г. Інноваційний потенціал розвитку підприємств ресторанного господарства в Україні / Г. П'ятницька, О. Григоренко, В. Найдюк // Товари і ринки. — 2013. — № 2 (16). — С. 29—43.

25. П'ятницька Г.Т. Інновації у розвитку підприємств ресторанного господарства: міжнародні тренди та українські реалії в умовах домінування ринкових загроз / Г.Т. П'ятницька, О.М. Григоренко, В.С. Найдюк // Підприємництво і торгівля: збірник наукових праць. — Львів: Видавництво Львівського торговельно-економічного університету, 2017. — Вип. 21. — С. 119—128.

26. Сенів Б. Оцінка ефективності інноваційної діяльності підприємства: проблеми і шляхи розв'язання / Б. Сенів // Українська наука: минуле, сучасне, майбутнє. — 2010. — Вип. 14—15. — С. 243—250.

27. Сидорчук І.П. Сутність, структура та особливості оцінювання інноваційного потенціалу промислового підприємства / І.П. Сидорчук // Економіка і регіон. — 2014. — № 2 (45). — ПолтНТУ. — С. 97—101.

28. Шилова О.Ю. Інноваційний потенціал підприємства: сутність і механізм управління / О.Ю. Шилова, Є.С. Чермошенцева // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2012. — № 1. — С. 220—227.

29. Якименко О.В. Вплив інноваційного потенціалу на розвиток будівельних підприємств / О.В. Якименко // Збірник наукових праць ВНАУ. Серія: Економічні науки. — 2013. — № 4 (81). — С. 316—325.

30. Яненкова І.Г. Інноваційний потенціал підприємства: складові та фактори впливу / І.Г. Яненкова, Н.П. Бабкова-Пилипенко // Науковий огляд. — 2015. — № 14. — С. 63—71.

31. Янковець Т.М. Обґрунтування взаємозв'язку стратегічного управління підприємством й інноваційного його розвитку / Т.М. Янковець // Проблеми науки. — 2009. — № 6. — С. 26—32.

32. Desruelle P. The "Innovation Radar": A New Policy Tool to Support Innovation Management / Paul Desruelle, Daniel Nepelski // 45th Research Conference on Communication, Information and Internet Policy (TPRC 45) (September

08-09, 2017, Arlington). — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2944104>

33. Forsman H. Innovation capacity and innovation development in small enterprises. A comparison between the manufacturing and service sectors / H. Forsman // *Research Policy*. — 2011. — Vol. 40, Issue 5. — P. 739—750.

34. Freeman C. *The Economics of Industrial Innovation* / Christopher Freeman; 2nd ed. — Cambridge, Mass.: The MIT Press, 1982. — vii, 250 p.

35. Horng J.S. Creativity, aesthetics and eco-friendliness: A physical dining environment design synthetic assessment model of innovative restaurants / Horng J.S., Chou S.F., Liu C.H., Tsai C.Y. // *Tourism Management*. — 2013. — Vol. 36. — P. 15—25.

36. Lesakova L. Innovations in Small and Medium Enterprises in Slovakia / Lubica Lesakova // *Acta Polytechnica Hungarica*. — 2009. — Vol. 6, Issue 3. — P. 23—34.

37. Leyden D. Public-sector entrepreneurship and the creation of a sustainable innovative economy / D. Leyden // *Small Business Economics*. — 2016. — Vol. 46, issue 4. — P. 553—564.

38. Mazzucato M. From market fixing to market-creating: a new framework for innovation policy / M. Mazzucato // *Industry and Innovation*. — 2016. — Vol. 23, issue 2. — P. 140—156.

39. Zawislak P.A. Innovation Capabilities of the Firm: The Brazilian Experience / P.A. Zawislak, A.C. Alves, J.E.T. Gamarra, D. Barbieux, F.M. Reichert // 9th Globelics International Conference, November, 2011, Buenos Aires, Argentina. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://inspercom.org/wp-content/uploads/2014/02/2011_INNOVATION-CAPABILITIES-OF-THE-FIRM_-THE-BRAZILIAN.pdf

References:

1. Andrianov, D.S. (2006), "The essence and structure of the organization innovative potential", *Akademija upravlenija "TISBI"*, [Online], available at: <http://www.tisbi.ru/science/vestnik/2006/issue4/Econom2.html> (Accessed 10 Feb 2018).

2. Bohma, O.S. (2011), "The essence of the enterprise innovative potential", *Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*, Vol. 1, pp. 12—15.

3. Borysova, O.O. (2017), "Innovative development of the economic security of enterprises restaurant business", Abstract of Ph.D. dissertation, *Economic Security of enterprises*, University of Economy and Law "KROK", Kyiv, Ukraine.

4. Buryj, S.A. (2014), "Innovative potential in the sphere of hotel and restaurant business and

tourism", *Visnyk Khmel'nyts'koho natsional'noho universytetu. Ekonomichni nauky*, Vol. 5, no. 2, pp. 201—205.

5. Vikarchuk, O.I. (2009), "Innovative potential: the basis of development of enterprise development strategy", *Visnyk KhNPI*, Vol. 8, pp. 136—143.

6. Voronzhak, P.V. (2016), "Organizational and economic tools of the strategy of innovative development of the industrial enterprise", Abstract of Ph.D. dissertation, *Economics and management of enterprises (by areas of economic activity)*, Odessa National Polytechnic University, Odesa, Ukraine.

7. Hryn'ov, A.V. (2003), "Estimation of the innovative potential of the enterprise", *Problemy nauky*, Vol. 12, pp. 12—17.

8. Huk, O.V. Dejneka, O.S. and Lieksin, R.I. (2016), "Innovative potential as a tool for providing innovation development of the enterprise", *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky*, Vol. 14, pp. 348—351.

9. Hurochkina, V.V. (2015), "Innovative potential of enterprises: essence and system of protection", *Ekonomika: realii chasu*, Vol. 5, no. 21, pp. 51—57.

10. Dan'ko, M. (2007), "Innovation potential in Ukrainian industry", *Ekonomist*, Vol. 10, pp. 23—34.

11. State Statistics Service of Ukraine (2016), "Diial'nist' sub'iektiv velykoho, seredn'oho, maloho ta mikropidpriemnystva 2015. Statystychnyj zbirnyk" [Activity of large, middle-size, small and micro-enterepreneurship entities. Statistical publication], TOV "Vydavnytstvo "Konsul'tant", Kyiv, Ukraine.

12. Ivanilova, O.A. (2011), "Methodological approaches to increasing the efficiency of production on an innovative basis", *Efektyvna ekonomika*, Vol. 8, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=667> (Accessed 10 Feb 2018).

13. Zavlina, P.N. Kazanceva, A.K. and Mindeli, L.Je. (1998), *Innovacionnyj menedzhment [Innovation management]*, Centr issledovaniy i statistiki nauki, Moscow, Russia.

14. Kass, M.E. (2011), *Formirovanie strategii innovacionnogo razvitija predpriyatija na osnove upravlenija nematerial'nymi aktivami [Formation of the strategy of the enterprise innovation development on the basis of intangible assets management]*, NNGASU, N.Novgorod, Russia.

15. Levchenko, Yu.H. (2012), "The essence and components of the innovative potential of the enterprise", *Naukovi pratsi NUKhT*, Vol. 43, pp. 57—61.

16. Mazaraki, A.A. Mel'nyk, T.M. Yukhy-menko, V.V. Kostiuhenko, V.M. Kudyrko, L.P.

(2012), Innovatsijnyj potentsial Ukrainy [Innovative potential of Ukraine], Kyiv nats. torh-ekon. un-t, Kyiv, Ukraine.

17. Martiusheva, L.S. and Kalyshenko, V.O. (2002), "Innovative potential of the enterprise as an object of economic research", *Finansy Ukrainy*, Vol. 10, pp. 61—66.

18. Maslak, O.I. and Kviatkovs'ka, L.A. (2010), "The system of indicators for assessing the innovative potential of an industrial enterprise", *Efektivna ekonomika*, Vol. 9, [Online], available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=298> (Accessed 10 Feb 2018).

19. Novikova, I.V. (2003), "Innovative potential of the enterprise: assessment and financial and investment support of development (based on the materials of diamond-tool manufacturing enterprises of Ukraine)", Thesis, Economics, organization and management of enterprises, KNEU, Kyiv, Ukraine.

20. Omel'chak, H.V. (2014), "Conceptual bases of development of enterprises innovative potential", *Derzhava ta rehiony. Ser.: Ekonomika ta pidpriemnytstvo*, Vol. 2, pp. 113—118.

21. Official website of the Stock market infrastructure development agency of Ukraine (2018), [Online], available at: <https://smida.gov.ua/> (Accessed 10 Feb 2018).

22. Official website of Lviv City Administration (2018), [Online], available at: <http://cityadm.lviv.ua/lmr/utilities> (Accessed 10 Feb 2018).

23. Petrovych, J.M. and Prokopyshyn-Rashkevych, L.M. (2010), Innovatsijnyj potentsial upravlinnia orhanizatsiiei: monohrafiia [Innovative potential of an organization management], *Vydavnytstvo L'vivs'koi politekhniki*, L'viv, Ukraine.

24. Piatnytska, G. Hryhorenko, O. and Naidiuk, V. (2013), "Innovative potential of development of catering enterprises in Ukraine", *Tovary i rynky*, Vol. 2, issue 16, pp. 29—43.

25. Piatnytska, G.T., Hryhorenko, O.M. and Naidiuk, V.S. (2017), "Innovations in development of restaurant enterprises: international trends and Ukrainian realities in conditions of market threats domination", *Pidpriemnytstvo i torhivlia: zbirnyk naukovykh prats'*, Vol. 21, pp. 119—128.

26. Seniv, B. (2010), "Assessment of effectiveness of the enterprise innovation activity: problems and solutions", *Ukrains'ka nauka: mynule, suchasne, majbutnie*, Vol. 14—15, pp. 243—250.

27. Sydoruk, I.P. (2014), "Essence, structure and features of estimation of industrial enterprise innovation potential", *Ekonomika i rehion*, Vol. 2, no. 45, pp. 97—101.

28. Shylova, O.Yu. and Chermoshentseva, Ye.S. (2012), "Innovative potential of the enterprise: the

essence and mechanism of management", *Marketynh i menedzhment innovatsij*, Vol. 1, pp. 220—227.

29. Yakymenko, O.V. (2013), "Influence of innovative potential on the development of construction enterprises", *Zbirnyk naukovykh prats' VNAU. Serii: Ekonomichni nauky*, Vol. 4, issue 81, pp. 316—325.

30. Yanenkova, I.H. and Babkova-Pylypenko, N.P. (2015), "Innovative potential of the enterprise: components and factors of influence", *Naukovy ohiad*, Vol. 14, pp. 63—71.

31. Yankovets', T.M. (2009), "Justification of the relationship of the enterprise strategic management and its innovation development", *Problemy nauky*, Vol. 6, pp. 26—32.

32. Desruelle, P. and Nepelski, D. (2017), "The "Innovation Radar": A New Policy Tool to Support Innovation Management", 45th Research Conference on Communication, Information and Internet Policy, Antonin Scalia Law School George Mason University, Arlington, [Online], available at: <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.2944104> (Accessed 10 Feb 2018).

33. Forsman, H. (2011), "Innovation capacity and innovation development in small enterprises. A comparison between the manufacturing and service sectors", *Research Policy*, Vol. 40, no. 5, pp. 739—750.

34. Freeman, C. (1982), *The Economics of Industrial Innovation*, Mass. The MIT Press, Cambridge, UK.

35. Horng, J.S. Chou S.F. Liu C.H. and Tsai, C.Y. (2013), "Creativity, aesthetics and eco-friendliness: A physical dining environment design synthetic assessment model of innovative restaurants", *Tourism Management*, Vol. 36, pp. 15—25.

36. Lesakova, L. (2009), "Innovations in Small and Medium Enterprises in Slovakia", *Acta Polytechnica Hungarica*, Vol. 6, no. 3, pp. 23—34.

37. Leyden, D. (2016), "Public-sector entrepreneurship and the creation of a sustainable innovative economy", *Small Business Economics*, Vol. 46, no. 4, pp. 553—564.

38. Mazzucato, M. (2016), "From market fixing to market-creating: a new framework for innovation policy", *Industry and Innovation*, Vol. 23, no. 2, pp. 140—156.

39. Zawislak, P.A. Alves, A.C. Gamarra, J.E.T. Barbieux, D. and Reichert, F.M. (2011), "Innovation Capabilities of the Firm: The Brazilian Experience", 9th Globelics International Conference, Buenos Aires, Argentina, [Online], available at: http://inspercom.org/wp-content/uploads/2014/02/2011_INNOVATION-CAPABILITIES-OF-THE-FIRM-THE-BRAZILIAN.pdf (Accessed 10 Feb 2018).

Стаття надійшла до редакції 13.02.2018 р.